

Självförhårligande om hypertoni-forskning

Nicolas Postel-Vinay. **A century of arterial hypertension 1896–1996.** 209 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 25. ISBN 0-471-96788-2.

Recensent: professor Lars Werkö, Stockholm.

När man får i sin hand en bok som handlar om 100 år av hypertoni (kanske särskilt forskning) blir man förvånad över att den är så tunn. Författaren har jag aldrig hört talas om. När jag öppnar boken löser sig många gåtor – den är översatt från franska. I huvudsak är den en produkt av den franska hypertoni-föreningen.

Sydeuropeisk syn på hypertoni

Det är också en mycket fransk bok, som ger en sydeuropeisk syn på hur hypertoni-sjukdomen definierats, studerats och behandlats under de 100 år som gått sedan Scipione Riva-Rocci uppfann blodtrycksmanschetten som bär hans namn. Det årtal då han först talade om sin manschett blir nämligen det år som ger anledning till denna jubileumsbok. På bokens baksida anges att hypertoni upptäcktes som riskfaktor mellan världskriget. Denna definition av högt blodtryck som riskfaktor drevs då mer av finansiella än av medicinska krafter. Detta originella påstående grundas på att det skulle varit försäkringsindustrin som angav högt blodtryck som riskfaktor.

Det är visserligen sant att det är den stora Body build and blood pressure study som först påvisade förhöjt blodtryck som en försäkringsrisk. Denna undersökning är dock omnämnd här endast i ett citat av en fransk författare i en artikel om försäkringsmedicin. Ett helt kapitel ägnas nämligen åt läkare inom de företag som ägnar sig åt livförsäkring, med tonvikt på enstaka personer i Frankrike eller USA, och hur de upptäckte att vissa patienter hade högre dödsrisk än andra. Det påstås att den Mackenzie som 1915 hade börjat med dessa undersökningar också var den som »came up with the idea of a prospective study that prefigured the Framingham study». Just denna undersökning får också en oproportio-

NYA BÖCKER

nerlig plats i boken. Förklaringen får man när man ser att den amerikanska hypertoni-forskningen i redaktionskommittén är företrädd av endast en person, nämligen W Kannel, som leder Framinghamstudien sedan 1966.

Oproportionerligt stort utrymme ägnas också åt sekundär hypertoni – aldosteronism, feokromocytom, renal hypertoni – och åt vad som kallas »empirical, ineffective, fantastic or dangerous methods» för behandling av hypertoni. När man beskriver upptäckten av renin-angiotensinsystemet underskattar man betydligt de argentinska forskarnas bidrag.

Beskrivningen av behandling av högt blodtryck under århundradet domineras av kvacksalveri, och man får en känsla av att redaktionen räknar 1940- och 50-talens sympatektomi enligt Smithwick eller Peet till samma kategori som elektroterapi. Man lyfter fram de insatser som Ed Freis och Veterans Administration gjort på ett förtjänstfullt sätt, men förbigår alla andra stora epidemiologiska undersökningar i fråga om behandlingen av högt blodtryck.

Varken beskrivningen av hur diuretika eller betablokare kom till stämmer riktigt med verkligheten. Black tillskrivs syntesen av betablokaren prenatalerol! (Denna substans är en agonist som Hässle registrerat som antidot.)

Ett kapitel diskuterar ytterst ytligt och föga konsekvent saltets betydelse för kontrollen av blodtrycket.

Bilderna i boken består till stor del av tidiga illustrationer, många mera av karaktären kuriosas än av betydelse för innehållet.

Manschettens historia mer än blodtryckets

Egentligen kan man beskriva innehållet i boken mera som blodtrycksmanschettens historia under dessa 100 år än som det förhöjda blodtryckets. Det framgår kanske mest i den två sidor långa biografien av Theodore Janeway (1872–1917) som i 14 arbeten mellan 1901 och 1915 beskrev vansklighe- terna i att mäta blodtrycket med den då tillgängliga blodtrycksmanschetten. Det är Riva-Rocci och Korotkoffs anda som svävar över de flesta sidorna mer än Goldblatts, Pa-

ges eller Pickerings, även om de alla är nämnda.

När jag läst boken har jag lärt mig en hel del om fransk medicin, mätning av blodtryck och högt blodtryck som orsak till läkarbesök mellan 1850 och 1920. Jag har också fått en känsla av hur franska medicinare uppfattat utvecklingen inom hypertoni-forskningen efter andra världskriget. Den skiljer sig i betydande omfattning från den gängse i Skandinavien eller i anglosaxiska länder. När jag läser de olika kapitlen är det som att se verkligheten – vad jag uppfattar som verklighet – genom en tunn, fladdrande, genomskinlig slöja, som förvanskar en del företeelser, suddar ut många konturer men stämmer i grova drag.

Många viktiga namn saknas

Boken avslutas med ett antal biografier av viktiga män inom hypertoni-forskningen. De som lyfts fram i dessa biografier är Riva-Rocci, Korotkoff, Vaques, Janeway och Pickering som alla får minst en sida var, samt Goldberg, Page och Freis som får några rader var.

De enda svenskar som nämns är P G Bergmann (tillsammans med Tigerstedt i fråga om renin), Artur Engel (bestämning av katekolaminer vid feokromocytom), Curt Furberg (diskussionen kring kalciumblockerare), och Lennart Hansson (»Hansson's many publications»).

Skandinaviska namn man saknar är Jens Bing och Paul Bechgaard i Danmark, Håkan Storm Mathiessen och Per Svend Johansen i Norge, Erik Ask-Upmark, Björn Folkow, Bertil Hood och Sven Hammarström i Sverige. Även Colin Dollery, Miall och John McMichael i England lyser med sin frånvaro, för att nämna några som har varit pionjärer i fråga om patofysiologi och terapi vid hypertoni, inte bara i sina hemländer utan internationellt.

För kuriosakabinett

Vem är boken avsedd för? Författarna och styrelserna i de internationella och franska sällskapen för högt blodtryck kommer väl att ha den i sina bokhyllor. Man kan möjligen också tänka sig att den kan ge

något till den som specialiserar sig på försäkringsmedicinens historia kring sekelskiftet (det förra). I övrigt kan den få plats i ett kuriosakabinett, som ett avskräckande exempel på delvis självförhårligande historiebrevning.

Baksidestextens påstående att den bör intressera »anyone who aspires to understand how modern medicine has achieved what it has» kan knappast vara allvarligt menat. •

Omfattande beskrivning av svårdiagnostiserad tumör

William M Manger, Ray W Gifford. **Clinical and experimental pheochromocytoma.** 2 uppl. 570 sidor. Cambridge: Blackwell Science, 1996. Pris ca 2 500 kr. ISBN 86542-494-2.

Recensent: professor emeritus Gunnar Grotte, barnkirurgiska kliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

Boken är dedicerad till fem berömda forskare inom området och främst då till professor Ulf von Euler, Karolinska institutet, Stockholm, för hans pionjärinsatser vad gäller katekolaminer och neurotransmitorer.

Boken är den andra utgåvan – den första kom 1977 och var då den utförligaste beskrivningen av den sällsynta och ofta svårdiagnostiserade tumören feokromocytom (PCC).

Utökat om diagnos och behandling

I denna stora omarbetning, som tagit hela fem år, har vissa förändringar skett: en betydande utökning av diagnos- och behandlingskapitlen har gjorts och ett nytt kapitel över intressanta resultat med en ny experimentell modell har tillkommit. Boken är rikt illustrerad med bilder i både färg och svartvitt samt ett stort antal tabeller. Referenslistan omfattar 2 100 referenser.

Feokromocytom är en »fascinerande» tumör, som av författarna karakteriseras som »en veritabel farmakologisk bomb» med sin drastiska påverkan på blodtryck och cirkulation. Den är en av de viktigaste orsakerna till högt blodtryck och troligen också den försätli-